

Bouwstenen voor een sociaaldemografisch profiel van de Nederlandse veteranenpopulatie

TLNT van den Broek
LTZ3 Bout
CSGT van Oeffelen

Begeleiders:
Dr. R. Richardson
Drs. G. Algra
Drs. J.M.P. Weerts

KMA, NLDA, Breda, 17-04-2013

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is het maken van een actueel overzicht van de veteranenpopulatie en het in kaart brengen van informatiebronnen. Hierdoor kan in de toekomst een zo volledig mogelijk sociaaldemografisch profiel van de veteranenpopulatie worden vastgesteld. Het onderzoek is gedaan door middel van deskresearch en theoretisch onderzoek.

Het verzamelen van de benodigde gegevens bleek in de praktijk een struikelblok. Daarom is besloten om de beperkte gegevens te analyseren. Verder is besloten om de onderzoeksbeperkingen grondig aan het licht te brengen en zijn er aanbevelingen opgemaakt.

De gegevens die wel voorhanden waren zijn geanalyseerd. Hieruit konden we duidelijk opmaken dat veel veteranen in plaatsen wonen waar kazernes staan of stonden. Dit gaat echter niet voor de gehele veteranenpopulatie op, gezien het feit dat een groot deel van de veteranen om en nabij de Randstad woont.

Inhoud

Samenvatting.....	2
Voorwoord	5
Inleiding.....	6
1. Probleemanalyse	7
2. Conceptueel ontwerp.....	8
2.1. Doelstelling.....	8
2.2. Deelvragen.....	8
3. Theoretisch kader	9
3.1. De veteraan	9
3.2. Het veteranenbeleid.....	10
3.2.1. Erkenning en waardering	11
3.2.2. Zorg.....	11
3.2.3. Veteranen Registratie Systeem (VRS)	11
3.3 Sociale demografie	12
3.4. Kenmerken sociaaldemografisch profiel.....	12
3.4.1. Geslacht	13
3.4.2. Leeftijd.....	13
3.4.3. Thuissituatie	14
3.4.4. Uitzending	15
3.4.5. Opleiding	16
3.4.6. Geografische spreiding.....	16
3.4.7. Etniciteit	17
4. Onderzoek	17
4.1 Onderzoeksstrategie	17
4.2 Kwaliteitsaspecten	18
4.2.1. Validiteit	18
4.2.2. Betrouwbaarheid.....	18
4.3 Onderzoeksbepalingen	18
4.4 Resultaten.....	21
4.5. Conclusie voor het veteraneninstituut.....	24
4.6 Toekomstig onderzoek	24
5. Rapportage	25
6. Planning.....	25

7. Conclusies en aanbevelingen	26
8. Reflectie.....	27
Bibliografie	28

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van ons onderzoek aangaande de bouwstenen voor een sociaal demografisch profiel van de Nederlandse veteranenpopulatie. Dit onderzoek is uitgevoerd door een cadet en twee adelborsten die Militaire Bedrijfswetenschappen studeren aan de NLDA te Breda. Het onderwerp voor het onderzoek is ons opgelegd vanuit de faculteit en hebben wij niet zelf gekozen. Echter na ons eerste gesprek met de enthousiaste begeleider vanuit het Veteranen Instituut ontstond bij ons al snel het beeld dat dit onderwerp ons wel ligt.

Wij willen onze begeleider vanuit het Veteranen Instituut, Drs. Gielt Algra bedanken voor zijn medewerking. Wanneer wij vragen hadden konden wij altijd bij hem terecht en hij heeft ons vaak een duwtje in de goede richting gegeven. Ook willen wij onze begeleider vanuit de NLDA, Dr. Rudy Richardson bedanken voor zijn inzet en medewerking, ook hij stond voor ons klaar met adviezen.

R.J.A. van den Broek (TLNT)

K.N. van Oeffelen (CSGT)

P. Bout (LTZ3)

Inleiding

Sinds 1990 heeft het Ministerie van Defensie een expliciet geformuleerd veteranenbeleid. Veteranen zijn daarbij omschreven als voormalige Nederlandse militairen die het Koninkrijk hebben gediend tijdens oorlogen of daarmee vergelijkbare internationale operaties. (Kamerstukken TK 2010-2011, 32 414, nr. 7) Een uitvloeisel van dit beleid is het verstrekken van een veteranenpas door het Veteraneninstituut te Doorn. Het Veteraneninstituut in Doorn houdt een registratie bij van deze pashouders. Vanaf 2007 is er een zogenaamd Veteranen Registratie Systeem (VRS). Binnen dit systeem worden alle veteranen geregistreerd. Er wordt periodiek vergeleken met de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). De GBA bevat gegevens van iedereen die in Nederland woont of heeft gewoond. Deze gegevens worden bijvoorbeeld gebruikt bij het maken van paspoorten of rijbewijzen. De gegevens zijn niet vrij toegankelijk. Alleen overheidsorganisaties die voor de uitvoering van hun taken persoonsgegevens nodig hebben, ontvangen informatie uit de GBA (www.rijksoverheid.nl). Dat resulteert in principe in een registratie van alle veteranen, inclusief alle actuele N.A.W. gegevens. N.A.W. staat voor naam, adres en woonplaats. Voor een effectief veteranenbeleid is het van belang om goed zicht te hebben op de samenstelling van de veteranenpopulatie, op sociaaldemografische - en achtergrondkenmerken en op ontwikkelingen die zich hierin zullen voltrekken. Demografische veranderingen in de samenstelling van de Nederlandse bevolking en in de samenstelling van de krijgsmacht zullen doorwerken in de samenstelling en de sociaaldemografische achtergrond van de veteranenpopulatie.

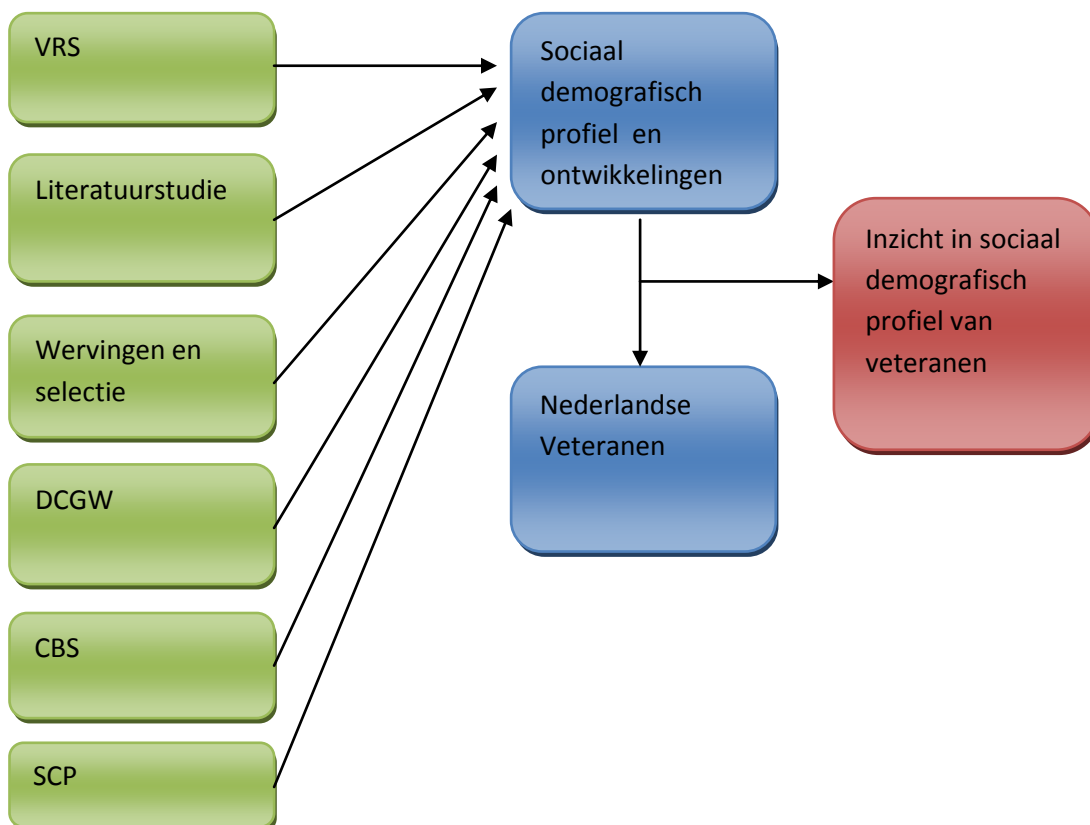
1. Probleemanalyse

De afgelopen 10 jaar is de samenstelling van de veteranenpopulatie niet goed bijgehouden. De samenstelling van de Nederlandse bevolking is wel veranderd en als gevolg daarvan ook die van de Nederlandse krijgsmacht. Een goed voorbeeld daarvan is het sterk toenemende aantal allochtonen. (Sanderse, Verweij, & Beer, 2012) Het type veteraan is dus veranderd. Naast dat het type veteraan is veranderd, is ook de definitie van het begrip “veteraan” anders geworden door de invoering van de Veteranenwet. Voorheen werden veteranen omschreven als voormalige Nederlandse militairen die het Koninkrijk hebben gediend tijdens oorlogen of daarmee vergelijkbare operaties, zoals ook al in de inleiding staat geschreven. Met de invoering van de Veteranenwet worden ook actief dienende militairen die ingezet zijn tijdens internationale operaties gerekend tot het begrip “veteraan”. Door publicatie in het Staatsblad kan de wet in werking treden op een bij koninklijk besluit nader te bepalen tijdstip. (Hillen, Kamp, Schippers, & Spies, 2012) Het niet meer in dienst zijn van een militair is geen vereiste meer om tot de veteranen te behoren. Om rekening te houden met de verandering van het type veteraan en hierop in te spelen kan het Veteraneninstituut beter aan de wensen van veteranen voldoen. Hiertoe dient een goed sociaaldemografisch profiel van de huidige veteraan te worden gemaakt.

2. Conceptueel ontwerp

2.1. Doelstelling

Het doel van het onderzoek is het doen van aanbevelingen om in de toekomst een zo volledig mogelijk sociaaldemografisch profiel van de veteranenpopulatie te maken, door een analyse te maken van enkele actuele sociaal demografische gegevens van de veteranenpopulatie, inclusief de te verwachten ontwikkelingen in de tijd.

Figuur 1 Onderzoekmodel

2.2. Deelvragen

1 Hoe ziet de samenstelling van de Nederlandse veteranenpopulatie eruit qua leeftijd, geslacht, burgerlijke staat en geografische spreiding?

2 Welke ontwikkelingen zullen zich op korte en middenlange termijn hierbij voordoen?

3 Welke aanbevelingen kunnen gedaan worden om in de toekomst een zo volledig mogelijk sociaaldemografische profiel van veteranen te schetsen?

3. Theoretisch kader

3.1. De veteraan

De Nederlandse veteranen van de Tweede Wereldoorlog, Nederlands-Indië, Nieuw-Guinea en Korea moesten na terugkomst zichzelf zien te redden. Voor nazorg waren deze veteranen aangewezen op particuliere organisaties. Gedurende de jaren tachtig werd duidelijk dat militairen die deelnamen aan de VN-vredesmissie in Libanon ook te maken kregen met psychische problemen. Op 1 maart 1987 besloot de toenmalige minister van Defensie van Eekelen een 'Vertrouwensman Oud-militairen Indië gangers' aan te stellen. Dit nadat vooral veteranen van de operaties in het voormalig Nederlands-Indië, maar ook Tweede Wereldoorlog - en Korea veteranen hun problemen bekend maakten aan de politiek en de maatschappij. De vertrouwensman heeft de minister Ter Beek geadviseerd de nota 'Zorg voor veteranen in samenhang' aan te bieden. Dit gebeurde in 1990, en hiermee werd veteranenzorg voor het eerst op de politieke agenda geplaatst. Halverwege jaren '90 werd uit een onderzoek, onder leiding van oud Eerste Kamerlid Tiesinga, duidelijk dat de 'jonge veteraan' ook behoefte had aan zorg, erkenning, lotgenotencontact en aan professionele hulpverlening. Onder de 'jonge veteraan' werd de veteraan verstaan die had deelgenomen aan crisisbeheersingsoperaties en vredesmissies. In november 1996 werd in de Tweede Kamer de motie Van den Doel/De Koning ingediend. Hierin werd verzocht om een nota (de Veteranenbrief) waarin naast de 'oud veteranen' ook rekening werd gehouden met de 'jonge veteranen'. De Veteranenbrief kwam er in april 1998. In deze brief werd aandacht besteed aan de categorie individueel uitgezonden militairen. Daarnaast werd een overzicht geboden van alle bij de veteranenzorg betrokken instanties en werden nieuwe stappen gezet voor de erkenning van de veteranen. Naar aanleiding van een onderzoek over de zorgstructuur voor veteranen werd in 1999 een samenwerkingsverband tussen verschillende instanties opgericht: het Veteraneninstituut. Dit instituut kreeg een zelfstandig juridisch karakter met de oprichting van de Stichting Het Veteraneninstituut in 2003. Tevens is in 2003 de Commissie Nederlandse Veteranendag ingesteld. Deze commissie was bedoeld om de regering te adviseren over hoe de gewenste erkenning en waardering vanuit de maatschappij het beste kon worden gerealiseerd. (Kamerstukken TK 2010-2011, 32 414, nr. 7)

Het begrip 'veteraan' is ook de laatste jaren een veelbesproken onderwerp, door de opzet en invoering van de Veteranenwet. Sinds de nota veteranenzorg van 2005 wordt de kamer jaarlijks geïnformeerd over de stand van zaken betreffende het veteranenbeleid. Er is een mijlpaal bereikt door de publicatie van de Wet van 11 februari 2012 in het Staatsblad van 30 maart 2012 (Hillen, Kamp, Schippers, & Spies, 2012)

Door de publicatie in het Staatsblad kan de wet in werking treden op een bij koninklijk besluit nader te bepalen tijdstip (Hillen, Kamp, Schippers, & Spies, 2012). Volgens de Veteranenwet art. 1 lid c, wordt onder een veteraan verstaan:

de militair, de gewezen militair, of de gewezen dienstplichtige, van de Nederlandse krijgsmacht, dan wel van het Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger, alsmede degene die behoorde tot het vaarplichtig koopvaardijpersoneel, die het Koninkrijk der Nederlanden heeft gediend onder oorlogsomstandigheden dan wel heeft deelgenomen aan een missie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde voor zover deze missie bij regeling van Onze Minister is aangewezen;

Met de inwerkingtreding van deze Veteranenwet wordt conform het bovenstaande lid onder een veteraan dus ook verstaan de *actief* dienende militair met uitzendervaring (Hillen, Veteranennota 2011-2012, 2012) Dit is vooral voor ons onderzoek zeer van belang. De veteraan van nu verschilt van de veteraan van voor de invoering van de Veteranenwet aangezien veel actief dienende militairen ook als veteraan worden gezien en dus sociaaldemografisch zal verschillen van de veteraan van voor de Veteranenwet. Het beleid van het Veteraneninstituut zal hier dus ook op aangepast moeten worden.

Volgens de Veteranenwet art. 1 lid d, wordt onder inzet verstaan:

Het dienen als militair onder oorlogsomstandigheden dan wel het deelnemen als militair aan een missie als bedoeld onder c

De Veteranenwet zorgt er voor dat alle veteranen de erkenning, waardering en zorg krijgen waar zij recht op hebben. Door de samenwerking met militaire vakbonden, met verschillende veteranenorganisaties, en bovenal door de vele gesprekken met veteranen en hun familieleden, heeft de Veteranenwet een breed maatschappelijk draagvlak gekregen.

Of acties en missies aan de Veteranenwet art. 1 lid c en d voldoen zal worden bepaald door de minister van defensie. Het zal gaan om langdurige en omvangrijke acties en missies in het buitenland of op eigen grondgebied in het hoogste geweldsspectrum (Hillen, 2012).

3.2. Het veteranenbeleid

Veteranenbeleid is een steeds belangrijker topic in moderne strijdkrachten. Er is steeds meer onderzoek verricht naar verschillende topics betreffende veteranen. Zo is er bijvoorbeeld veel onderzoek gedaan naar de medische gevolgen van militair werk, bijvoorbeeld in de Britse strijdkrachten. Overheden zijn het belang in gaan zien van het bieden van zorg aan veteranen. (Iversen & Greenberg, 2009)

Maar ook is er bijvoorbeeld in de VS onderzoek gedaan naar wat voor effect het zijn van veteraan voor invloed heeft op een gezin of huwelijk. Dit onderzoek toonde bijvoorbeeld aan dat de kans op een scheiding veel groter was als een militair uitgezonden was. (Ruger, Wilson, & Waddoups, 2002)

Dit soort onderzoek toont aan dat veteranenbeleid een actueel en belangrijk onderwerp is. De uitkomsten van dit soort onderzoeken zijn ook in Nederland niet onopgemerkt gebleven, mede hierdoor is er veel meer oog voor veteranenbeleid.

Decennialang is er in Nederland relatief weinig aandacht besteed aan de zorg voor veteranen. In tegenstelling tot veel andere landen stond het veteranenbeleid niet hoog op de agenda. In de jaren '80 van de vorige eeuw kwam daar verandering in. Steeds meer veteranen organiseerden zich waarin zij probeerden om aandacht te vragen voor nazorg en waardering. Dit bracht een actiever veteranenbeleid op gang (Jongh, z.d.)

Het huidige veteranenbeleid kan onderverdeeld worden in drie peilers: erkenning en waardering, zorg en tot slot wetenschappelijk onderzoek. De invoering van bijvoorbeeld de veteranenwet waarborgt de zorg voor en registratie van veteranen. Tegelijkertijd richten instanties zoals Stichting Nederlandse Veteranendag zich op het organiseren van activiteiten en evenementen die de

erkenning en waardering voor veteranen ondersteunen. Het Veteraneninstituut heeft als belangrijke taak het uitvoeren van beleidsondersteunend onderzoek. (Hillen, 2012)

3.2.1. Erkenning en waardering

Uit onderzoek van het Veteraneninstituut naar de wensen en behoeften van veteranen van recente missies komen drie onderwerpen naar voren: veteranen hebben de behoefte om elkaar van tijd tot tijd te ontmoeten, veteranen stellen het zeer op prijs wanneer de overheid (ongevraagd) belangstelling toont en veteranen vinden het belangrijk dat de samenleving wordt geïnformeerd over hun militaire ervaringen. In het veteranenbeleid wordt aan deze onderwerpen aandacht besteed. Dit onderzoek bewijst het belang van dit onderwerp in de uitvoering van het beleid.

Bij de uitvoering van het beleid voor erkenning en waardering spelen de Stichting het Veteraneninstituut, de Stichting Nederlandse Veteranendag en de defensieonderdelen een belangrijke rol. De Stichting het Veteraneninstituut reikt bijvoorbeeld veteranenpassen uit aan veteranen, postactieven en dienstslachtoffers. Defensie heeft hierdoor een mogelijkheid om met deze groep in contact te blijven. Sinds november 2011 wordt de veteranenpas automatisch aan nieuwe veteranen verstrekt.

Zo organiseert Stichting Nederlandse Veteranendag de Nederlandse Veteranendag, onderneemt educatieve activiteiten, voert een landelijke publiekscampagne en ondersteunt regionale activiteiten. Het Veteraneninstituut is er ook voor zorg, erkenning en waardering en het heeft een kennis- en onderzoekscentrum om dit te ondersteunen. In het kennis- en onderzoekscentrum zijn diverse wetenschappelijke disciplines, zoals militaire geschiedenis, psychologie, politicologie en sociologie verenigd. Het KOC werkt nauw samen met civiele en militaire onderzoeksinstellingen in binnen- en buitenland.

Ook de defensieonderdelen leveren een bijdrage aan de uitvoering van het beleid op het gebied van erkenning en waardering voor veteranen. Zij organiseren bijvoorbeeld per defensieonderdeel veteranendagen, ondersteunen de organisatie van de Nederlandse Veteranendag, faciliteren reünies van veteranenverenigingen en organiseren medaille-uitreikingen en herdenkingen. (Hillen, 2012)

3.2.2. Zorg

De nazorg voor veteranen wordt tegenwoordig als verantwoordelijkheid van de overheid gezien. Hierdoor zijn verschillende instanties opgericht om aan deze verantwoordelijkheid vorm te geven. Het betrof onder meer de oprichting van het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV), het Centraal aanmeldpunt bij het Veteraneninstituut (CAP), het Zorgloket Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers (MOD) bij de Stichting Pensioenfonds ABP (ABP), de ontwikkeling en invoering van keuringsprotocollen voor uiteenlopende aandoeningen en de vergoeding van letselschade. Met de invoering van de Veteranenwet is juridische bescherming gecreëerd voor de veteraan, zodat deze de overheid altijd kan wijzen op haar verantwoordelijkheid. (Kamerstukken TK 2011-2012, 30 139, nr. 98)

3.2.3. Veteranen Registratie Systeem (VRS)

Er bestaat een systeem waarin veteranen worden geregistreerd. Het bijhouden van het Veteranen Registratie Systeem scharen wij onder beleidsondersteunend onderzoek. Registratiesystemen worden gebruikt om de gegevens van veteranen te registreren. Dit systeem biedt de mogelijkheid om contact te onderhouden met veteranen en de veteraan te informeren over activiteiten op het gebied

van zorg en erkenning en waardering. Een dergelijk registratiesysteem kan bijzonder nuttig werken voor het ontwikkelen van beleid. In de loop der jaren treden er sociaaldemografische veranderingen op. Om degelijk beleid te kunnen blijven voeren zal er een duidelijk beeld moeten zijn van deze veranderingen. Het huidige registratiesysteem biedt echter geen informatie over de veteranen die nog in dienst zijn. Hierdoor is het vormen van degelijk beleid moeilijk. Indien de overheid in staat is om een goed functionerend actueel registratie systeem op poten te zetten, dan kunnen instanties zoals het veteraneninstituut nauwkeurig onderzoek doen en conclusies trekken. Mits uiteraard toegang wordt verschaft, want dit is reeds nog niet het geval. Indien de toegang wel geautoriseerd wordt dan kunnen de conclusies gebruikt worden om beleid te formuleren wat voldoet aan de eisen van de huidige veteraan.

Naast de begrippen 'veteraan' en 'veteranenbeleid' speelt in ons onderzoek het begrip 'sociale demografie' een belangrijke rol. Dit begrip zal nader toegelicht worden aan de hand van gepubliceerde theorie aangaande dit onderwerp.

3.3 Sociale demografie

Sociale demografie brengt ons naast de biografie het dichtst bij levens van de individuele mens. Het menselijk leven bestaat uit de tijd tussen de twee demografische feiten te weten: geboorte en dood. De meest aansprekende gebeurtenissen tussen de geboorte en de dood zijn ook van demografische aard. Hierbij kan gedacht worden aan het verlaten van het ouderlijk huis, het vinden van een partner, het huwelijk, kinderen, pensionering etc. Frans Willekens formuleerde het als volgt: *'Demographic events are milestones in the lives of people. Most events that occur between birth and death that have a notable effect upon a person's life are demographic events.[...] They mark transitions between stages or episodes of life and are the basic components of a "life structure". Demographic events constitute the skeleton of human life.'* (Engelen, 2009)

3.4. Kenmerken sociaaldemografisch profiel

Binnen dit deel van het theoretisch kader komen sociaal demografische kenmerken aan bod die van belang zijn voor het opstellen van een sociaal demografisch profiel van de Nederlandse veteraan. Van elk kenmerk wordt uitgelegd waarom juist dat kenmerk van belang is binnen het sociaal demografisch profiel. Het belang van een goed sociaaldemografisch profiel blijkt bijvoorbeeld uit de koppeling daarvan met zorg en beleidsontwikkeling.

Zo koppelt Zuckerman (1999) PTSS en sociaal demografische kenmerken aan elkaar. Zuckerman heeft aangetoond dat sociaal demografische kenmerken van belang zijn wanneer het aankomt op PTSS. PTSS (Post Traumatic Stress Syndrom) is een probleem dat veel voorkomt onder veteranen. Dit verband tussen PTSS en sociaal demografische kenmerken betekent voor ons dat wij dus duidelijk een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het beleid van het Veteraneninstituut. Zuckerman stelt dat PTSS, kwetsbaarheid en weerbaarheid aan elkaar gerelateerde onderwerpen zijn. De onderwerpen karakteriseren namelijk het probleem van een trauma en de reactie daarop. Zuckerman stelt tevens dat er duidelijk aanwijsbare kwetsbaarheid factoren zijn wanneer het aankomt op de psychiatrische gevolgen van PTSS. Voorbeelden hiervan zijn onder andere ook sociaal demografische kenmerken als familie achtergrond en intelligentie. Aan intelligentie is het opleidingsniveau gekoppeld.

Van Solinge en de Vries (2001) beschrijven in hun boek *'Joden in Nederland anno 2000'* het sociaal demografisch profiel van bijvoorbeeld de joden in Nederland anno 2000. Dit hebben zij in opdracht van de stichting Joods Maatschappelijk Werk gedaan, omdat zich de laatste decennia opvallende veranderingen binnen de joodse gemeenschap hebben voorgedaan. Opvallend aan dit onderzoek is dat zij dit vooral doen ten behoeve van de beleidsontwikkeling binnen Joodse instellingen en organisaties. Daarnaast is het opvallend dat zij de Joodse bevolkingsgroep in Nederland vergelijken met de Nederlandse bevolking. De vergelijking wordt gemaakt op gebieden als leeftijdsopbouw, regionale spreiding en daarbij de verdeling naar Joodse afkomst en de huishoudensituatie. Tevens wordt er vergeleken op sociaal- economische kenmerken als opleiding, arbeid- en beroepsposities, inkomen en politieke voorkeur. Het is opvallend dat zij dit onderzoek doen voor een betere beleidsvorming, aangezien dat hetzelfde doel is van ons onderzoek. Waar zij een sociaaldemografisch profiel van de joden maken om de beleidsontwikkeling te verbeteren binnen Joodse instellingen en organisaties, doen wij dit voor de veteranen. Daarnaast trekken de auteurs van het boek de vergelijking tussen de joden en de Nederlandse bevolking, waar wij de vergelijking willen trekken tussen de veteranen en de Nederlandse bevolking.

3.4.1. Geslacht

Een belangrijk kenmerk voor het sociaaldemografisch profiel van de veteraan is het geslacht. Mannen en vrouwen verschillen in hun gedrag en hebben beiden een eigen voorkeursgedrag schrijft Delfos (2005) over het voorkeursgedrag van mannen en vrouwen. Een onderwerp waar Delfos (2005) over uitwijdt is de verschillende manier waarop mannen en vrouwen naar een probleem handelen. Mannen doen dit gemiddeld vaak externaliserend, vrouwen gemiddeld internaliserend. (Delfos, 2005) Externaliserend gedrag wordt aangeduid als druk agressief gedrag en internaliserend als angstig en verlegen. Deze kennis van het gemiddelde verschil tussen mannen en vrouwen kan belangrijk zijn bij het onderkennen van eventuele problemen bij de veteraan. Daarom is het ook van belang te weten of de veteraan mannelijk of vrouwelijk is: . "Een jongen die internaliseert en een meisje dat externaliseert kunnen moeilijker aan hulp komen, omdat hun a-seksespecifieke gedrag verwarring sticht." (Delfos, 2005) Gedrag dat afwijkt van het gemiddelde is ook een factor om in het achterhoofd te houden.

Tevens is het moment waarop er hulp wordt gezocht ook gemiddeld verschillend tussen de seksen. De vrouw is van nature behulpzamer (Delfos, 2005). Omdat bij de vrouw behulpzaamheid tot het voorkeursgedrag behoort, zal zij ook gemiddeld eerder geneigd zijn zelf die hulp te zoeken wanneer dit benodigd is. "Hulp is een sleutel die een breed terrein bij de vrouw kan ontsluiten omdat het in haar voorkeursgedrag zit." (Delfos, 2005)

De verschillen in gedrag tussen mannen en vrouwen kunnen mogelijk leiden tot een andere benadering voor de nazorg voor deze twee groepen veteranen. Hoe dient er bij welke persoon te worden omgegaan in het geval van nazorg? Omdat er voor de nazorg vaak maatwerk moet worden geleverd, zal alleen de kennis van het geslacht echter niet voldoende zijn om een goed nazorgtraject op te stellen. Wel kan op basis van dit kenmerk alvast een voorselectie worden gemaakt.

3.4.2. Leeftijd

De leeftijd van een veteraan is een tweede mogelijk belangrijk kenmerk van het sociaaldemografisch profiel van veteranen, omdat er mogelijke beperkingen aan de leeftijd kunnen worden onttrokken. Een oudere veteraan is over het algemeen beperkter in zijn lichamelijke mogelijkheden dan de

jongere veteraan. Er zijn veteranen die zich door die lichamelijke beperkingen bijvoorbeeld niet goed kunnen verplaatsen. Het Veteraneninstituut kan hiermee rekening houden bij bijvoorbeeld het organiseren van meetings. Verder bestaat er een generatiekloof tussen de veteranen. Jongere veteranen zijn meer gewend via het internet, de mail of sociale media te worden bereikt. Oudere veteranen hebben daar minder feeling mee en willen vaak graag op een andere manier worden geïnformeerd.

Daarnaast is niet alleen de huidige leeftijd mogelijk van belang, maar ook de leeftijd ten tijde van de uitzending. Zoals eerder opgemerkt, tijdens uitzendingen is een reële kans op het in contact komen met een traumatische ervaring. Deze traumatische ervaring kan leiden tot PTSS, posttraumatische stress stoornis. In hun afstudeerscriptie schrijven Burgers en van Manen (2008) onder andere over de mogelijke, maar zeer ambivalente, invloed van leeftijd op PTSS-klachten. "Concluderend lijkt de invloed van leeftijd en het ontwikkelen van psychische klachten na een traumatische ervaring zeer ambivalent." (Burgers & Manen, 2008). Toch, dragen ze wel studies aan die de link tussen leeftijd en psychische klachten wel leggen. Bijvoorbeeld tussen leeftijd en ernst van PTSS-klachten. Uit een onderzoek van Speed (1989) blijkt bijvoorbeeld de ernst van de symptomen van PTSS gerelateerd aan de leeftijd op het moment van het ervaren van de traumatische ervaring. Daarop aanvullend blijkt uit een onderzoek van Bremner, Southwick en Charney (1995) onder Vietnam veteranen dat een lagere leeftijd vaker leidt tot PTSS dan een hogere leeftijd.

Dit betekent in de regel dat jonge mensen op uitzending vatbaarder zijn voor het oplopen van psychische klachten of zogenaamde LOK (lichamelijke onverklaarbare klachten) (Remie, 2009). Er zijn hier ook uitzonderingen op. In een onderzoek van Yamada, Nagayama, Tsutiyama, Kitamura en Furukawa (2003) wordt aangegeven dat er totaal geen relatie is tussen leeftijd en de ernst van depressieve klachten. Verder wordt ook de invloed van copingstijl genoemd. Hoe ouder de veteraan, leeftijdscategorie van 65 jaar en hoger, hoe beter zij met de PTSS-klachten omgaan door middel van een beter ontwikkelde copingstijl. (Magruder, et al., 2004). De copingstijl van een persoon is de manier waarop die persoon omgaat met zijn problemen. Er wordt gesteld dat de oudere veteranen minder ernstige PTSS-symptomen hebben dan de jongere veteranen. Dit wordt verklaard door te concluderen dat naar mate men ouder wordt, men ook een betere copingstijl kan ontwikkelen. Oudere veteranen kunnen dus beter omgaan met hun opgelopen trauma's en hierdoor verminderen de PTSS-symptomen. (Burgers & Manen, 2008)

3.4.3. Thuissituatie

In het welzijn van de veteraan speelt het thuisfront van de veteraan een belangrijke rol. Het thuisfront kan namelijk hulp bieden bij de erkenning, waardering en nazorg van de veteraan, drie kernpunten van het Veteraneninstituut.

Rob Remie (2009) stelt dat het thuisfront een belangrijke factor is in het welzijn van de veteraan. Een stabiele thuissituatie en het onderhouden van sociale contacten draagt bij aan de gezondheid van de veteraan. Hierbij is het verwerven van sociale steun noodzakelijk. Het gezin en familieleden hebben hierin een belangrijke bijdrage, want door naar ervaringen en zorgen van de veteraan te vragen maken ze het bespreekbaar. (Remie, 2009) Dit helpt bij het zich gewaardeerd en erkent voelen van de veteraan. Inzicht in de thuissituatie is voor het Veteraneninstituut dus van belang om de gezinsleden goed te informeren over wat van hun wordt verwacht. Een uitzending is namelijk niet

alleen een uitdaging voor de militair zelf is, maar ook een uitdaging voor de partner die achterblijft, al dan niet met een gezin. (Andres, 2013)

In zijn onderzoek richt Remie (2009) zich in het bijzonder op de rol van de partner: “De partner heeft een belangrijke rol in het leven van de VMU-er en zal deze direct of indirect beïnvloeden.” In het onderzoek worden veteranen en militairen die op uitzending zijn geweest aangeduid als VMU-er. Een conclusie uit het onderzoek van Remie is dat de partners zelf vinden dat ze te weinig worden geïnformeerd door Defensie over uitzendstress bij militairen. Het Veteraneninstituut kan hier zijn steentje aan bijdragen, aan de informatie na de uitzending. De partners hebben hier behoefte aan. “De partners geven aan dat informatie over uitzendstress van defensie onvoldoende is. (...) Ze gaan zelf op zoek naar informatie.” (Remie, 2009). En waar is dat dan makkelijker te vinden dan bij het Veteraneninstituut? Algra (2013) meldt dat veel mannelijke veteranen naar de nazorg zijn gestuurd door hun vrouwen. Zij hebben die mogelijkheid tot zorg gelezen in Checkpoint, het veteranenblad. Er moet dus ook voor worden gezorgd dat Checkpoint niet alleen interessant is voor veteranen om te lezen, maar ook voor de omgeving van de veteraan om te lezen.

Daarnaast zijn er ook een aantal zeer praktische zaken waarmee rekening gehouden moet worden met de thuissituatie van een veteraan. Als een veteraan (jonge) kinderen heeft, moet er dan kinderopvang zijn bij veteranendagen? Als het gezin ook uitgenodigd is bij een dergelijke veteranendag, kan er alvast een inschatting worden gemaakt van hoeveel mensen er te verwachten zijn.

3.4.4. Uitzending

Kennis van waar en hoeveel de militair op uitzending is geweest, moet ook in het sociaaldemografisch profiel worden opgenomen. Uit deze gegevens kan namelijk worden opgemaakt in welke mate een veteraan last kan hebben of krijgen van een gevoel van onderwaardering of van psychische problemen. Wanneer een veteraan vaker op uitzending is geweest, is deze ook vaker blootgesteld aan stressvolle situaties die een dergelijk uitzending met zich mee brengt. De vraag hier is of een dergelijk persoon dan op een gegeven moment een soort van resistentie opbouwt tegen de stress, of dat de stress zich opstapelt met als gevolg een grotere kans op psychische problemen na de uitzending. De mate van resistentie tegen stress wordt opgebouwd door verschillende factoren, namelijk persoonlijkheid, copingstijl en familiale (sociale) steun. (Holahan & Moos, 1990) De frequentie waarmee je met stressvolle situaties wordt geconfronteerd wordt niet genoemd. Maar zoals eerder aangegeven kan een persoon bijvoorbeeld de copingstijl ontwikkelen. (Magruder, et al., 2004) Dit is indirect een aanwijzing dat wanneer een persoon vaker in stressvolle situaties verkeert, mogelijk ook beter hier tegen bestand is. Maar de mate van stress ligt ook aan de persoonlijkheid en de sociale steun, waarmee vooral sociale steun van belang is. Daarvoor is de veteraan namelijk afhankelijk van derden. Bij de ene uitzending heeft de veteraan wel sociale steun, en bij een volgende kan dat zomaar zijn ontvallen.

Naast het aantal uitzendingen is ook van belang te weten waar de uitzending plaats vond. Dit heeft te maken met het type uitzending van de veteraan. Er zit een significant verschil tussen een gevechtsoperatie met veel vuurcontact dan een vredesoperatie waar alleen opgebouwd moet worden. In een gevechtsoperatie is het een te onderbouwen argument dat er veel contact is met stressvolle situaties. Dit heeft zijn uitwerking op de veteraan en dient dus rekening mee te worden gehouden, zeker in het geval van de nazorg. In het geval van erkenning en waardering zou het

kunnen zijn dat een veteraan van een verkenningsmissie (of observatiemissie) zich minder gewaardeerd of erkend voelt. Een verkenningsmissie heeft doorgaans minder actie, is minder gevaarlijk en hierdoor kan een militair zich onnuttig in dat uitzendgebied hebben gevoeld. Door te weten waar een veteraan naar toe is geweest, kan er een inschatting worden gemaakt van wat deze persoon heeft meegemaakt.

3.4.5. Opleiding

Er zijn verschillende onderzoeken geweest naar het verband tussen de vooropleiding van een persoon en het oplopen van stress. Burgers en Van Manen (2008) sommen een aantal onderzoeken op, waarvan twee interessant in ons geval:

- Uit een onderzoek onder Vietnamveteranen blijkt dat het niet afronden van de middelbare school een trigger kan zijn voor het ontwikkelen van PTSS. Een lage vooropleiding wordt een risicofactor genoemd voor het krijgen van psychische klachten. (Bremner, Southwick, & Charney, 1995)
- Veteranen met enige mate van een hogere opleiding (niet afgerond), hebben grotere kans op symptomen van PTSS dan veteranen met een wel afgeronde universitaire studie. (Magruder, et al., 2004)

De vooropleiding van een veteraan kan een indicator zijn voor het ontwikkelen van psychische klachten. Maar wat als de veteraan al psychische klachten heeft? Waarom moet de vooropleiding dan in het sociaaldemografisch profiel staan? Mogelijk weten personen met een lagere opleiding niet goed waar ze naartoe moeten wanneer ze last hebben van psychische klachten. "In het sociale netwerk van laagopgeleiden zijn over het algemeen minder hulpbronnen aanwezig dan in het netwerk van middelbaar en hoogopgeleiden." (Kloosterman & Riele, 2012). Zij hebben dus mogelijk ondersteuning nodig bij het vinden van de juiste hulp. Veteranen met een hogere opleiding weten mogelijk beter waar ze hulp kunnen vragen en kunnen beter inschatten wanneer dit moet. In de begeleiding bij psychische problemen is het van belang rekening te houden met de vooropleiding van de veteraan.

Naast dat de opleiding belangrijke indicaties voor de zorg met zich mee brengt, is de opleiding ook belangrijk in de communicatie naar de veteranen toe. Het is belangrijk om bijvoorbeeld rekening te houden met de woordkeuze, voor lager opgeleide veteranen dient er toch meer in klare taal te worden gecommuniceerd. Verder kan het opleidingsniveau een indicatie zijn in hoeverre een veteraan vatbaar is voor een financiële crisis of werkloosheid. Als een veteraan zonder werk komt te zitten, heeft deze misschien extra begeleiding nodig.

3.4.6. Geografische spreiding

Van oudsher komen de meeste militairen uit het noorden, oosten en het zuiden. Echter, er kunnen hier verschuivingen in voorkomen. Dit moet worden onderzocht omdat een andere geografische spreiding betekent dat er ook verschillende culturen bij elkaar komen. In de literatuur komt het aspect cultuur vooral terug in relatie tot het geestelijke gestel van de mens. De cultuur kan bepalend zijn voor het gedrag. Kortmann (1995) schrijft over de psychopathologie, leer van de geestesziekten, en de invloed van cultuur. "Cultuur en omgevingsfactoren kunnen oorzaak zijn van psychopathologie." Verschillende delen van het land hebben ook hun eigen cultuur en eigen omgevingsfactoren, dit is dus van invloed op het gedrag van personen. Een belangrijke factor dus om rekening mee te houden.

Daarnaast is het handig voor het Veteraneninstituut om de geografische spreiding in kaart te hebben voor het organiseren van regionale veteranendagen. Met een dergelijk overzicht is in één opslag te zien waar hoe de verdeling van veteranen per regio is en waar dus een goede mogelijkheid is om een regionale veteranendag te houden. De veteranendagen dragen bij aan de erkenning en waardering van de veteranen.

3.4.7. Etniciteit

Het laatste kenmerk voor het sociaaldemografisch profiel is de etniciteit van de veteraan. Waar een aantal jaar terug het stereotype “Nederlandse man” (voor zover daarvan te spreken is) de veteraan was, hebben we nu te maken met een multiculturele samenleving. Uit cijfers van het CBS blijkt dat het aantal allochtonen in Nederland groeiende is en de verwachting is dat dit tot 2060 ook blijft groeien. (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2013) Als gevolg kan ook Defensie mogelijk een meer multiculturele uitstraling krijgen, daar ze een afspiegeling willen zijn van de Nederlandse samenleving. Dit heeft consequenties voor de wensen en opvattingen van gemiddelde veteraan; die zal mogelijk namelijk veranderen, en daar moet op worden ingespeeld. Wat zijn de gebruikelijke normen en waarden van de ‘nieuwe culturen’? Zoeken ze anders hulp, sneller hulp of dienen ze daartoe gestimuleerd te worden? Bij wie zoeken ze dan hulp, bijvoorbeeld in hun eigen omgeving (bij een Imam) of juist extern zoals bij het veteraneninstituut? (Jongh, z.d.)

4. Onderzoek

4.1 Onderzoeksstrategie

Noodzakelijk voor ons onderzoek zijn de gegevens van de veteranen. Hiervoor zijn we afhankelijk van derden, die ons van de gegevens voorzien. In het onderzoeksmodel hebben we meerdere actoren aangegeven waar vandaan we informatie vandaan willen halen. Uiteindelijk hebben we bij de volgende actoren en/of bronnen gezocht voor informatie:

- Veteranen Registratie Systeem (VRS) via het Veteraneninstituut
 - o Voor de variabelen geslacht, leeftijd, uitzending van veteranen.
- De vakbladen van de krijgsmachtdelen
 - o Alle Hens
 - o Landmacht
 - o Vliegende Hollander
 - o KMar Magazine
 - Voor de variabele geografische spreiding van al het Defensiepersoneel.
- Checkpoint (blad voor de veteranen)
 - o Voor de variabele geografische spreiding van de veteranen.
- Diensten Centrum Gedragwetenschappen van Defensie
 - o Voor de variabelen thuissituatie, opleiding en etniciteit van de veteranen.
- (Vak)bonden voor Defensiepersoneel
 - o ACOM
 - o VBM
 - o AFMP
 - o NOV
 - Voor de variabelen geografische spreiding, leeftijd en uitzending.

- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
 - o Voor de variabelen geografische spreiding, leeftijd en etniciteit van de Nederlandse bevolking.
- Werving en Selectie
 - o Voor de variabelen geografische spreiding, etniciteit, opleiding van nieuw personeel voor Defensie (dit zijn eventuele toekomstige veteranen).
- Literatuurstudie
 - o Onderbouwing bij de verschillende variabelen.

4.2 Kwaliteitsaspecten

4.2.1. Validiteit

Het waarborgen van de validiteit: de validiteit van dit onderzoek is gewaarborgd doordat de twee hoofdtermen van het onderzoek te weten 'veteranen' en 'sociaal demografisch profiel' worden ontleed in het theoretisch kader, waarbij meerdere wetenschappelijke bronnen zijn vergeleken. (Yin, 2009, blz. 42)

Interne validiteit: binnen ons onderzoek hebben wij geanalyseerd welke sociaal demografische kenmerken van belang zijn bij het maken van een sociaal demografisch profiel van de Nederlandse veteraan. Deze analyse, waarbij een naar een verband wordt gezocht tussen welke kenmerken bij het profiel passen, hebben wij gedaan door een beroep te doen op theoretisch proposities. (Yin, 2009, blz. 130)

Externe validiteit: Wij richten ons in het onderzoek vooral op de veteranen. De aanbevelingen die wij doen zijn dan ook gestuurd op het veteranenbeleid. Dit betekent dat deze niet van toepassing kunnen zijn op andere groepen van Defensie. De resultaten van dit onderzoek zijn dus niet te generaliseren en dienen alleen toegepast te worden op/voor de Nederlandse veteraan.

4.2.2. Betrouwbaarheid

In ons onderzoek gaan we de gegevens van Checkpoint gebruiken om een demografisch overzicht te geven van waar de veteraan woont. Om een overzichtelijke kaart te maken, gebruiken we niet alle adressen, maar geven we een top 100 en top 25 van gemeentes waar de meeste veteranen wonen. Dit geeft dus niet een geheel overzicht, maar alleen een overzicht van de plaatsen waar de dichtheid van veteranen het grootst is. De vraag die hierbij opkomt, is dan of veteranen juist in kleinere gemeentes wonen in vergelijking met de gemiddelde Nederlander. Dit vinden wij voor ons onderzoek echter minder van belang. Het doel van het onderzoek naar de geografische spreiding is een goede inschatting maken van waar de maatschappelijk werkers het best kunnen worden ingezet. De geografische spreiding kan door onze resultaten voor wat betreft de allocatie van de maatschappelijk werkers van het Veteraneninstituut door Nederland beter worden ingeschat.

De beperking is wel dat wij geen uitspraken kunnen doen over het mogelijke karakter (boerser of minder boers) van de huidige veteraan. Dit zou voor maatschappelijk werkers wel interessant kunnen zijn om te weten.

4.3 Onderzoeksbependingen

De grootste beperking van het onderzoek valt onder de noemer "privé". Veel instanties zijn moeilijk in informatie vrij te geven omdat wij vragen naar privégegevens. De variabelen waarin wij

geïnteresseerd zijn, zijn allemaal gegevens die de privésituatie aantast van de veteraan. Dit hebben we op voorhand al onderkend en hebben duidelijk aangegeven bij elke instantie dat de gegevens volledig anoniem behandeld zullen worden en ten goede komt van het onderzoek en uiteindelijk wordt gebruikt bij het verbeteren van het veteranenbeleid. Onderstaand de resultaten van de zoektocht naar gegevens met de beperkingen waar we tegen aan zijn gelopen.

Uit het VRS hebben we een geanonimiseerde steekproef van 100 veteranen gekregen. Het was hierbij echter niet duidelijk hoe deze 100 veteranen geselecteerd zijn. Het kunnen bijvoorbeeld 100 willekeurige personen zijn, maar kunnen ook geselecteerd zijn op leeftijd of op welke uitzending ze zijn geweest. Omdat dit niet duidelijk is geworden, en bij navraag we geen antwoord hebben gekregen, vinden deze steekproef niet betrouwbaar genoeg om in het verslag om te nemen. Het kan dan namelijk een te vertekenend beeld van de waarheid weergeven.

De vakbladen van de krijgsmachtdelen hebben we benaderd via een mail naar de redactie van het blad. De beperking hierbij is, is dat er niet op gereageerd wordt. In dit geval was dit bij twee vakbladen zo, namelijk Landmacht en de Vliegende Hollander. Het KMar Magazine gaf aan *geen* gegevens vrij te willen geven. Alle Hens heeft gereageerd op ons verzoek informatie te geven. Daarvan hebben we een lijst met 10000 adressen van veteranen van de Marine. Omdat we van de andere bladen geen respons, of niet de gewenste respons hebben gehad, zal alleen de lijst van de Marine geen betrouwbare indruk geven van de werkelijkheid. Immers, we missen van drie andere krijgsmachtdelen de gegevens.

Van Checkpoint hebben we wel respons gekregen. Zij hebben een lijst gestuurd met daarin de woonplaatsen van iedereen die hun blad ontvangt, dit zijn de veteranen, en hiermee kunnen we een geografische spreiding van de veteranen mee maken.

Met het Dienstencentrum Gedragwetenschappen zijn we ook in contact gekomen. Zij gaven wel informatie, echter niet de gegevens waar wij naar op zoek zijn. We hebben een onderzoek mogen ontvangen over veteranen maar daarin zijn alleen eindresultaten te zien. De beperking is dat wat wij wilden weten waren de gegevens *achter* het onderzoek (de databestanden), maar die kregen we niet. Hiervoor kregen we als tip een uitdraai te laten maken uit Peoplesoft, maar dit is geen haalbare kaart omdat we dan weer inbreuk maken op de privacy van de medewerkers van Defensie.

Vervolgens zijn we bij de vakbonden op zoek gegaan naar de variabelen. Deze hebben we benaderd via de mail, en alleen van de ACOM hebben we bericht terug gehad. Helaas was hiervan de uitkomst dat zij ons niet konden helpen met het voorzien van gegevens. Vanwege het uitblijven van reactie hebben we de voorzitter van het VBM persoonlijk benaderd. De voorzitter VBM belde twee dagen later terug. Uit het gesprek volgde dat het VBM wel gegevens heeft van wie van hun leden veteraan is, maar de andere variabelen waar wij naar op zoek zijn, hadden ze niet in het systeem staan. Tip van de voorzitter VBM was om het hoofd directie personeel te benaderen. Dit is erg lastig uit te voeren omdat we dan weer naar gevoelige onderwerpen moeten vragen en daarin maar moeilijk medewerking krijgen.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek is een instituut die als taak heeft het publiceren van informatie over bijvoorbeeld de Nederlandse bevolking. Voor ons onderzoek was dit van belang om een vergelijking te kunnen trekken met de veteranen.

Uit de literatuurstudie hebben we niet zozeer gegevens proberen te halen, maar hebben we gezocht naar onderbouwing van ons onderzoek. Wat zijn veteranen? Wat is een sociale demografie? Wat is van belang voor een sociaaldemografisch profiel? Wat doet het Veteraneninstituut? Welk veteranenbeleid is er nu in Nederland? Uiteindelijk is onze doelstelling het doen van aanbevelingen aan het Veteraneninstituut waar ze rekening mee moeten houden in het veteranenbeleid. Dit geldt voor de erkenning, waardering en nazorg van militairen. Om deze aandachtspunten te optimaliseren, naar welke gegevens van de militair dient er te worden gekeken?

Het idee dat wij kregen was dat we in een vicieuze cirkel terecht kwamen voor wat betreft de zoektocht naar informatie. We zijn een aantal keer door verwezen naar andere instanties die vervolgens ook de informatie niet hadden. Het meest schrijnende voorbeeld is dat we werden getipt om contact op te nemen met het Veteraneninstituut, juist de instantie die ons dit onderzoek in opdracht heeft gegeven.

De deelvragen zoals gegeven in het Conceptueel ontwerp zijn, zoals mag blijken uit alle onderzoeksbeperkingen, in dit onderzoek niet te beantwoorden door het gebrek aan informatie en gegevens.

4.4 Resultaten

Wij hebben wel gegevens gekregen over de geografische spreiding van veteranen in Nederland. Deze gegevens zijn geanonimiseerde woonplaatsen, gekregen van het blad Checkpoint. Dit blad wordt verstuurd naar de houders van een veteranenpas en dus niet naar elke Nederlandse veteraan. De pashouders zijn namelijk de mensen die zich als veteraan hebben aangemeld. Wij gaan er echter vanuit dat de geografische spreiding van de hele veteranenpopulatie niet significant verschilt van de veteranen die pashouder zijn. Daarnaast gaan we ervan uit dat de postadressen gelijk zijn aan de woonadressen, en dat daarmee ook de woonplaatsen gelijk zijn, van de ontvangers van het blad Checkpoint (de veteranenpashouders).

Van het blad kregen we ruim 62.000 gegevens van veteranen. Deze gegevens bestonden dus uit 62.000 woonplaatsen, echter Amsterdam kwam er bijvoorbeeld al 1191 keer in voor. Daarom hebben wij deze gegevens eerst in Excel gedubbeld, waarna we nog ongeveer 2800 verschillende woonplaatsen overhielden. Vervolgens hebben wij de 2800 woonplaatsen gerangschikt naar het aantal veteranen per woonplaats. Bovenaan staat nu de woonplaats met het grootste aantal veteranen. Aan de hand van deze gegevens kan de vergelijking al getrokken worden met het totale inwoneraantal per woonplaats.

Nr.	Plaats	Aantal veteranen
1	DEN HELDER	1360
2	ROTTERDAM	1352
3	DEN HAAG	1304
4	AMSTERDAM	1191
5	EINDHOVEN	858
6	APELDOORN	757
7	ARNHEM	712
8	TILBURG	653
9	BREDA	599
10	ENSCHEDA	574
11	ALMERE	567
12	NIJMEGEN	560
13	AMERSFOORT	536
14	ZOETERMEER	514
15	UTRECHT	491
16	LEEWARDEN	476
17	GRONINGEN	467
18	EDE	462
19	HAARLEM	439
20	MAASTRICHT	419
21	ZWOLLE	405
22	ASSEN	401
23	DORDRECHT	394
24	HELMOND	364
25	HENGLO	354

Nr.	Plaats	Inwoneraantal
1	Amsterdam	742.884
2	Rotterdam	584.058
3	Den Haag	473.941
4	Utrecht	288.401
5	Eindhoven	209.699
6	Tilburg	201.259
7	Groningen	181.613
8	Almere	180.924
9	Breda	170.349
10	Nijmegen	160.907
11	Apeldoorn	155.564
12	Enschede	154.476
13	Haarlem	146.960
14	Arnhem	142.960
15	Zaanstad	141.402
16	Amersfoort	139.054
17	Haarlemmermeer	138.255
18	Den Bosch	135.648
19	Maastricht	119.038
20	Dordrecht	118.541
21	Zoetermeer	118.024
22	Leiden	117.485
23	Zwolle	114.635
24	Emmen	108.832
25	Ede	107.500

(Checkpoint, 2013) (www.plaats.nl, 2013)

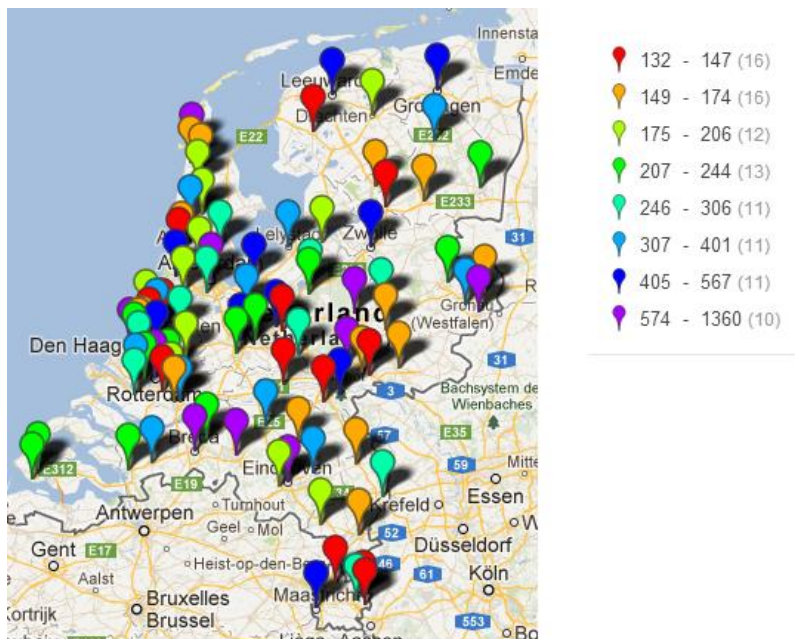
Opvallend aan bovenstaande vergelijking is de plaats Den Helder. Den Helder is de woonplaats met de meeste veteranen terwijl Den Helder niet in de top 25 van plaatsen met het grootste inwoneraantal voorkomt. Den Helder staat qua inwoneraantal op plaats 57 met 58.227 inwoners. Het grote aantal veteranen van Den Helder is te verklaren door het feit dat Den Helder de vestingstad van de marine is. Ondanks deze verklaring is het relatieve verschil met een stad als Amsterdam erg groot. Zo is het percentage veteranen 2,34% in Den Helder en in Amsterdam slechts 0,16%.

Daarnaast valt op dat veel woonplaatsen qua aantal veteranen en totaal aantal inwoners redelijk op dezelfde plaats staat. Utrecht echter is de vierde grootste stad van Nederland gebaseerd op inwoneraantal maar vinden we terug op de vijftiende plek wat betreft veteranenaantal. Percentueel is 0,17% veteraan in Utrecht. Naast Utrecht en Den Helder springen Assen en Leeuwarden in het oog.

De plaats Assen staat qua inwoneraantal op de 52^e plaats, echter qua aantal veteranen op de 22^e plaats. Percentueel is 0,62% veteraan in Assen. Ook dit hogere percentage veteranen kan verklaart worden door de kazerne gelegen in Assen. Hiermee lijkt er een verband te bestaan tussen de woonplaats van veteranen en nabijgelegen kazernes. Ook is dit verband terug te zien wat betreft Leeuwarden, aangezien hier een militaire kazerne heeft gezeten. Leeuwarden staat qua inwoneraantal op plaats 32, qua veteranenpopulatie op plaats 16. Percentueel is 0,52% veteraan in Leeuwarden.

Concluderend kunnen we stellen dat het aantal veteranen in woonplaatsen waar kazernes zijn of waren relatief hoger is dan in woonplaatsen waar geen militaire kazernes zijn.

Naast het vergelijken van deze lijsten willen wij een beeld opbouwen van de geografische spreiding van de veteranenpopulatie en dat is aan de hand van alleen een lijst niet voldoende. Daarom hebben we besloten de top 100 van plaatsen qua aantal veteranen in een mapje van Nederland te zetten. De verschillende kleuren in het mapje rangschikken de plaatsen naar veteranenaantal. De paarsgekleurde iconen geven dus de tien plaatsen aan met het grootste aantal veteranen.

Figuur 2 Top 100 woonplaatsen van veteranen

Nast bovenstaand overzicht, hebben wij nog een mapje met de top 25 plaatsen gemaakt, eveneens gesorteerd op het aantal veteranen per woonplaats.

Figuur 3 Top 25 woonplaatsen van veteranen

Wat ons opvalt in bovenstaande overzichten zijn de vele icoontjes met hoge aantallen veteranen in woonplaatsen in en om en nabij de Randstad. Aan de hand van bovenstaande overzichten zou geconcludeerd kunnen worden dat het zwaartepunt dus bij de Randstad ligt. Dit valt ons op omdat het beeld bij ons bestaat dat juist *niet* de stadsmensen er vaak voor kiezen om bij Defensie te gaan.

4.5. Conclusie voor het veteraneninstituut

Aan de hand van onze onderzoeksresultaten kunnen wij al beperkte conclusies trekken. Veel veteranen wonen in plaatsen waar een kazerne staat of heeft gestaan. De stad Den Helder met zijn vele veteranen is hier een goed voorbeeld van. Daarnaast valt het op dat er om en nabij de Randstad veel veteranen wonen. Aan de hand van deze gegevens kan het Veteraneninstituut al beter beleid vormen wat betreft de inzet van maatschappelijk medewerkers. Aangaande de geografische spreiding is er nog veel ruimte voor toekomstig onderzoek.

4.6 Toekomstig onderzoek

De bovenstaande overzichten kunnen wel een vertekenend beeld geven aangezien het gaat om de 100 en de 25 woonplaatsen met de meeste veteranen. In kleine dorpen zullen absoluut gezien niet veel veteranen wonen, echter relatief gezien kan dat wel heel anders liggen. Het kan dus zo zijn dat wanneer een overzicht wordt gemaakt waarin alle, meer dan 2800, woonplaatsen aangegeven worden, dat het beeld van de Randstad verschuift richting het achterland. In toekomstig onderzoek zou door middel van meer geavanceerde software een beter beeld verkregen kunnen worden van de geografische spreiding van veteranen in Nederland. In ons onderzoek wilden wij voornamelijk aantonen dat het maken van een visueel overzicht mogelijk is en kan helpen bij de analyse van de geografische spreiding van veteranen in Nederland. Daarnaast hebben wij de geografische spreiding in het bijzonder onderzocht met als doel dat de allocatie van de maatschappelijk werkers van het Veteraneninstituut beter ingeschat kan worden.

5. Rapportage

Dit rapport en daarmee de uitkomsten van het onderzoek zijn bedoeld voor het Veteraneninstituut(VI). De uitkomsten kunnen gebruikt worden om in de toekomst gericht onderzoek te doen naar het maken van een sociaaldemografisch profiel van de veteranenpopulatie. Mede aan de hand van de uitkomsten van dergelijk onderzoek kan nieuw beleid worden gevormd. De uitkomsten van ons onderzoek voor wat betreft geografische spreiding zouden al een bijdrage kunnen leveren aan de vorming van beleid. Het is ook mogelijk deze uitkomsten dieper te analyseren.

6. Planning

7. Conclusies en aanbevelingen

Tijdens dit onderzoek zijn we tegen de nodige beperkingen aangelopen die reeds in hoofdstuk 4.3 beschreven zijn. Het verzamelen van bruikbare gegevens bleek erg lastig te zijn. Gedurende het onderzoek verbaasde het ons vooral dat onze toegang tot het VRS zo minimaal was en dat gevraagde instanties zo terughoudend waren in het verstrekken van informatie. We zijn ons er terdege van bewust dat de instanties zorgvuldig om moeten gaan met gegevens. Echter het verstrekken van gegevens aan een instantie als het veteraneninstituut biedt voor onderzoek alleen maar voordelen. De overheid en defensie zien het zelf als een taak en verantwoordelijkheid om een registratiesysteem bij te houden. Zoals mag blijken uit Art 9. van de Veteranenwet. Echter om het veteraneninstituut in staat te stellen goed onderzoek te doen, zal de overheid zich toegankelijker moeten opstellen tegenover het veteraneninstituut. Het verstrekken van gegevens moet vanuit defensie centraal en op een hoger niveau geregeld worden. Ook zijn we van mening dat defensie doeltreffender om moet gaan met het VRS. Nu bestaat het VRS alleen uit gegevens van veteranen die de dienst al verlaten hebben. Wil men volledig zijn in het doen van onderzoek, dan zullen ook de gegevens voorhanden moeten zijn van veteranen die nog steeds dienst doen. Iemand die dus voor het eerst terug is van een uitzending moet direct worden opgenomen in het systeem. Ook zal het systeem moeten registreren of iemand meerdere keren op uitzending is geweest. Daarnaast moet er ook nagedacht worden over het wellicht uitbreiden van het VRS. Informatie als Burgelijke staat, aantal kinderen, gezondheidsproblemen, opleidingsniveau moeten ook kunnen worden opgenomen binnen het VRS. Dit soort variabelen kunnen naast de gegevens die we inhoudelijk behandeld hebben ook van pas komen bij nauwkeuriger onderzoek. In dit onderzoek is met redelijk eenvoudige middelen een visualisatie van de veteranenpopulatie gemaakt door gebruik van een open source internetprogramma. Indien het veteraneninstituut uitgebreidere en meer nauwkeurige analyses wil maken, zal er de beschikking moeten zijn over uitgebreidere software. De door ons gebruikte software is in dat geval niet toereikend.

De gegevens van Checkpoint vertellen ons alleen iets over de geografische spreiding van de veteranen opgenomen in dit bestand. Echter kunnen we hier al enkele aanbevelingen aan verbinden. Ten aanzien van de nazorg moeten bijvoorbeeld maatschappelijk medewerkers dusdanig verdeeld worden over het land dat het aantal maatschappelijk medewerkers evenredig verdeeld wordt over de veteranen. Zo is eenvoudig te zien dat het midden van ons land meer veteranen behuist dan bijvoorbeeld in de noordelijke provincies. Echter kan men ook kijken naar grote veteranenpopulaties. Woonplaatsen in de buurt van grote kazernes behuizen ook veel veteranen. Door middel van de geografische spreiding is goed te bepalen waar maatschappelijke medewerkers moeten worden gevestigd.

Waardering en erkenning blijven ook belangrijke peilers in het veteranenbeleid. Het organiseren van reünies en activiteiten voor veteranen trekt altijd veel bezoek en afhankelijk van het soort activiteit een specifiek publiek. Door eenvoudigweg te kijken waar de grote veteranenpopulaties zich in ons land bevinden is goed te bepalen waar het nuttig is om een activiteit te organiseren. De noordelijke en zuidelijke provincies lenen zich minder voor een grootschalige activiteit dan het centrum van het land. Voor 'oudere' veteranen kan het bijvoorbeeld steeds lastiger worden om lang te reizen. Het moge duidelijk dat wij deze conclusies met eenvoudige middelen trekken. Bestaat echter de mogelijkheid om met geavanceerde software gegevens te verwerken, dan zijn er vele mogelijkheden om de gegevens te analyseren en hier conclusies uit te trekken

8. Reflectie

Terugkijkend op het gedane onderzoek zijn er een aantal punten, die wij anders zouden doen indien we het onderzoek nog een keer zouden doen. Ten eerste is het zwaar tegengevallen om in de korte tijd die wij kregen voor onderzoek, de juiste informatie te verzamelen. Dit heeft veelal te maken met privacyproblemen en het afschuiven van verantwoordelijkheid, maar zeker ook met de beschikbare tijd van ons als onderzoekers.

Ten tweede vonden wij het soms moeilijk om in te schatten hoe diep wij ergens op in konden gaan in de beschikbare tijd. In ons eerste gesprek met de begeleider van het Veteraneninstituut dachten wij in de korte periode de hele problematiek in kaart te kunnen brengen inclusief de oplossingen. Bij nader inzien bleek dat dit tegen gevallen is en dat wij niet veel verder zijn gekomen dan handreikingen bieden voor eventueel toekomstig onderzoek.

Een derde en laatste kritische noot willen wij plaatsen bij het bepalen van het uiteindelijke doel van het onderzoek. Na enkele weken bleek dat het verzamelen van informatie een probleem was. Toen stonden wij voor de keus nog langer te wachten op informatie, of ons helemaal te richten op desk research en de gegevens gebruiken die we wel hadden. Deze keus hebben we vervolgens nog een week voor ons uitgeschoven, waar we achteraf gezien al een keuze hadden moeten maken.

Bibliografie

Agaibi, C., & Wilson, J. (2005). TRAUMA, PTSD, AND RESILIENCE, A Review of the Literature. *Trauma, Violence and Abuse* , 198.

Andres, M. (2013). Verliefd op vervreemd. Onderzoek naar invloed van uitzending op relatie. *Checkpoint* .

Bremner, J., Southwick, S., & Charney, D. (1995). Etiological factors in the development of posttraumatic stress disorder. In C. Mazure, *Does stress cause psychiatric illness?* (pp. 149-185). Washington DC: American Psychiatric Press, Inc.

Burgers, T., & Manen, S. v. (2008). *De invloed van copingstijl en demografische variabelen op depressieve klachten en PTSS- klachten in een getraumatiseerde populatie*. Utrecht: Faculty of Social and Behavioural Theses.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2013). *www.cbs.nl*. Retrieved april 11, 2013, from <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=81584NED&D1=1,3,8,12-15&D2=0&D3=0&D4=0-2&D5=0,7,17,27,37,I&HD=130128-1450&HDR=G1,G2,T&STB=G3,G4>

Checkpoint. (2013). Stichting het Veteraneninstituut.

Delfos, M. (2004). *De schoonheid van het verschil. Waarom mannen en vrouwen verschillend zijn en hetzelfde*. Amsterdam: Harcourt Book Publishers.

Delfos, M. (2005). Seksespecifieke verwaarlozing. *Pedagogiek in praktijk* , 8-11.

Engelen, T. (2009). *Van 2 naar 16 miljoen mensen, demografie van Nederland, 1800- nu*. Amsterdam: Boom.

Hillen, J. (2012). *Veteranennota 2011-2012*. Retrieved maart 27, 2013, from http://www.eerstekamer.nl/behandeling/20120604/brief_van_de_minister_van_defensie/f=y.pdf

Hillen, J., Kamp, H., Schippers, E., & Spies, J. (2012, Februari 11). *Wet van 11 februari 2012 tot vaststelling van regels omtrent de bijzondere zorgplicht voor veteranen (Veteranenwet)*. Retrieved maart 27, 2013, from Website officiële bekendmakingen: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2012-133.html>

Holahan, C., & Moos, R. (1990). Life stressors, resistance factors, and improved psychological functioning: An extension of the stress resistance paradigm. *Journal of Personality and Social Psychology* , 909-917.

Iversen, A., & Greenberg, N. (2009). Mental health of regular and reserve military veterans. *Advances in Psychiatric Treatment* .

Jongh, S. *Passie voor onze veteranen? Een onderzoek naar berichtgeving over veteranen in de Nederlandse gedrukte media*. Rotterdam: Erasmus universiteit.

Kamerstukken TK 2010-2011, 32 414, nr. 7.

Kamerstukken TK 2011-2012, 30 139, nr. 98.

Kamp, E., & Schok, M. (2012). *Na de missie, tips en tools voor militairen, veteranen en het thuisfront*. Delft: Eburon.

Kloosterman, R., & Riele, S. (2012). Hulp en steun van familie, vrienden en kennissen. *www.cbs.nl* .

Kortmann, F. (1995). Psychopathologie, cultuur en omgeving. *tijdschrift voor psychiatrie* .

Magruder, K., Frueh, B., Knapp, R., Johnson, K., Vaughan, J. C., Powell, D., et al. (2004). PTSD symptoms, demographic characteristics, and functional status among veteran treated in VA primary care clinics. *Journal of traumatic stress* .

Remie, R. (2009). *Factoren die veteranen beïnvloeden om zich aan te melden voor zorg*. Open Universiteit.

Ruger, W., Wilson, S., & Waddoups, S. (2002). Warfare and Welfare: Military Service, Combat, and Marital Dissolution. *Armed Forces and Society* .

Sanderse, C., Verweij, A., & Beer, J. d. (2012, December 7). *Nationaal Kompas*. Retrieved April 16, 2013, from <http://www.nationaalkompas.nl/bevolking/etniciteit/toekomst/>

Solinge, H., & de Vries, M. (2001). *De joden in Nederland anno 2000, demografisch profiel en binding aan het jodendom*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers.

www.nawgegevens.net. (n.d.). Retrieved april 3, 2013, from Website van NAW gegevens: <http://nawgegevens.net/>

www.plaats.nl. (2013). *Info over inwoneraantal per plaats*. Retrieved April 11, 2013, from *www.plaats.nl*: <http://www.plaats.nl/gemeente-lisse/alles-over/inwoners/>

www.rijksoverheid.nl. (n.d.). Retrieved april 3, 2013, from Website van rijksoverheid: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/persoonsgegevens/vraag-en-antwoord/wat-is-de-gemeentelijke-basisadministratie-gba.html>

www.veteranenwet.nl. (2013). Retrieved maart 27, 2013, from Website van de Veteranenwet: <http://www.veteranenwet.nl/>

Yamada, K., Nagayama, H., Tsutiyama, K., Kitumara, T., & Furukawa, T. (2003). Coping behavior in depressed patients: a longitudinal study. *Psychiatry Research* .

Zuckerman. (1999). *Vulnerability to psychopathology*. Washington DC: American Psychological Association.